

Arkeologisk utredning, steg 1
Växjö 13:32 m fl.
RAÄ16, 218, 268 och 353
Växjö socken och kommun i Småland

Sofie Ekstrand

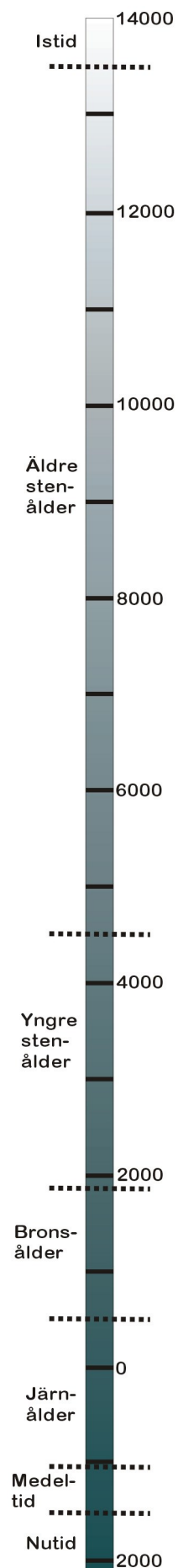

C M • Uppdragsarkeologi AB B

Box 44
246 21 Löddeköpinge
Tel: 046-460 12 65 vx/046-70 51 85
www.cmbuppdragsarkeologi.se

Rapport 2014:1
Växjö 13:32 m fl.
RAÄ 16:1, 218:1, 268:1
och 353:1
Växjö socken
Växjö kommun
Småland

Omslagsbilden visar gravröset RAÄ 16 sett mot öst.

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning	5
Mål och metod	5
Naturgeografiska förutsättningar.....	6
Fornlämningsmiljö.....	7
Resultat.....	11
Utvärdering	24
Åtgärdsförslag.....	24
Referenser.....	26
Anläggningslistor	27
Administrativa och tekniska uppgifter	30

Arkeologisk utredning steg 1

Växjö 13:32 m fl.

RAÄ 16, 218, 268 och 353

Växjö socken och kommun i Småland

Sammanfattning

Med anledning av beslut från Länsstyrelsen i Kronobergs län inför detaljplanläggning inom fastigheterna Växjö 13:32 m fl, i Växjö stad och kommun, har CMB Uppdragsarkeologi AB genomfört en arkeologisk utredning steg 1. Planerat arbete berör fornlämningarna RAÄ 16, RAÄ 218, RAÄ 268 och RAÄ 353. Uppdragsgivare var Växjö kommun och Skanska Sverige AB.

Utredningsområdet är cirka 45 hektar stort, beläget i området Telestadshöjden i södra Växjö. Planområdet utgörs huvudsakligen av skogs- och betesmark samt mark i träda.

Vid inventeringstillfället påträffades 36 röjningsrösen, stengården, en stensträng, en hålväg, en stenlagd väg samt en fornlämningsliknande lämning i form av en kvadratisk sten.

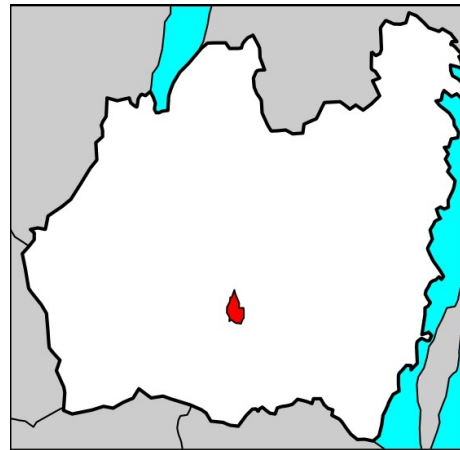

Fig. 1. Aktuell socken för den arkeologiska utredningen steg 1, Växjö socken, visas med rött.

Om ett långsiktigt bevarande av lämningarna inte är möjligt rekommenderas ytterligare arkeologiska åtgärder inom delar av utredningsområdet.

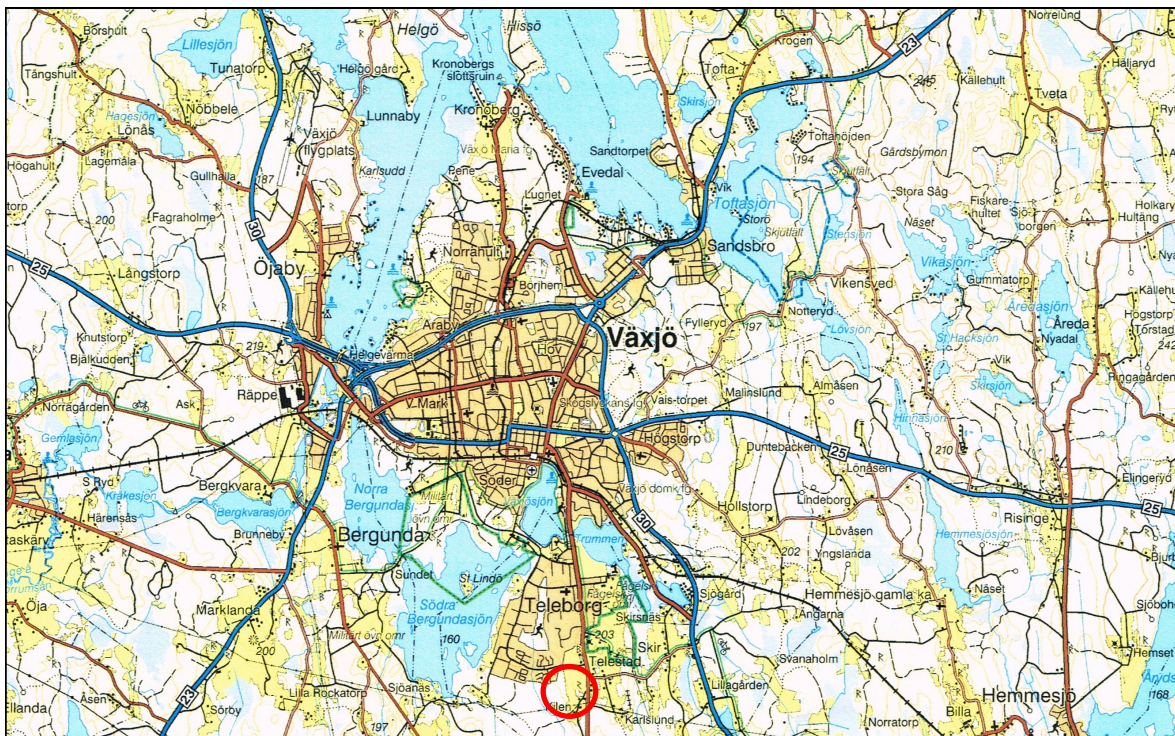

Fig. 2. Platsen för den arkeologiska utredningen steg 1 är markerad med röd ring på utdrag ur Vägkartan. Skala 1:100 000.

Inledning

Växjö kommun och Skanska Sverige AB detaljplanelägger för uppförande av småhus inom området Telestadshöjden, Växjö. Berörda fastigheter är Växjö 13:32 samt del av 12:10 och 13:35. Inom området, 45 hektar stort, finns fyra fornlämningar, RAÄ 16, 218, 268 och 353. Utredningsområdet delades in i fyra del-

område A-D, se fig. 3. Delområde A är cirka 27 hektar stort, delområde B är cirka 7 hektar, delområde C är cirka 6 hektar och delområde D är cirka 5 hektar stort. Inventeringen genomfördes den 13-14 november 2013.

Mål och metod

Syftet med den arkeologiska utredningen steg 1 är att klargöra fornlämnings-situationen inom detaljplaneområdet. Den visar var fornlämningar är belägna samt pekar ut områden med goda förutsättningar för under mark dolda fornlämningar.

Resultatet från utredningen skall tjäna som underlag för länsstyrelsens fortsatta handläggning och som planeringsunderlag för exploitören.

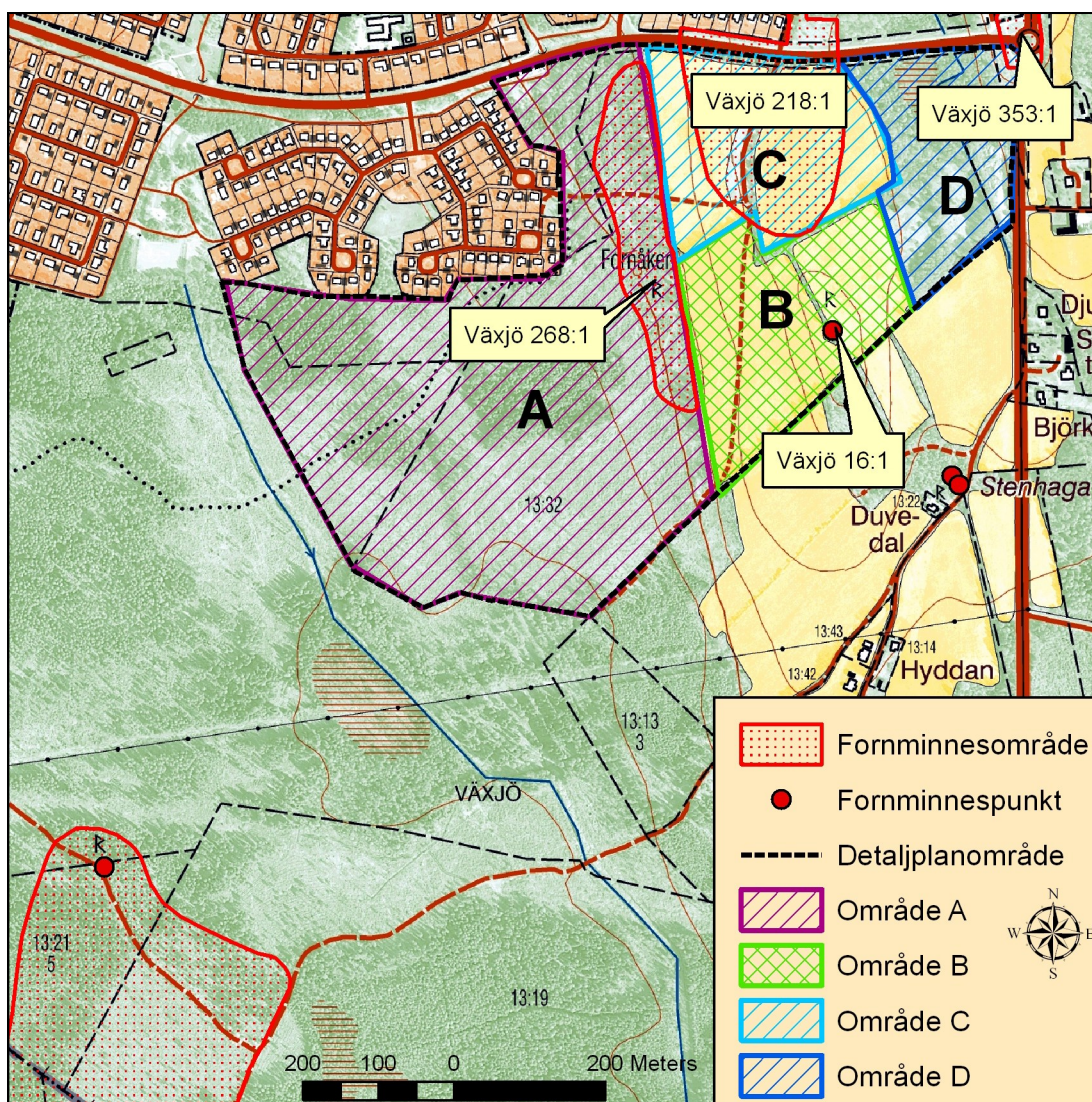

Fig. 3. Detaljplaneområdet visas på utdrag ur Fastighetskartan 62E 9iN Kättilstorp. Skala 1:10 000.

För att skapa en översiktlig bild över den kända fornlämningsituationen och de naturgeografiska förutsättningarna har en byråinventering genomförts omfattande fornminnesregistret FMIS, historiska kartor, arkiv samt excerpering av relevant skriftligt material.

Inventeringen utfördes genom terränggranskning då nya lämningar och lägen för under mark dolda fornlämningar mättes in med GPS, beskrevs och avgränsades enligt RAÄ:s normer.

Naturgeografiska förutsättningar

Telestadshöjden är belägen i stadsdelen Telestaden i södra Växjö. Inom Telestaden finns ett brett näs mellan tre sjöar, Trummen, Södra Bergundasjön och Växjösjön. Telestadshöjden är belägen cirka 200 meter över havet. Området är en del av det sydsvenska sjö- och slättlandskapet (Rydström 1971, Åstrand 2004).

I samband med en restauration av sjön Trummen, utförd under 1960-talet, utfördes pollenanalytiska undersökningar av sjösedimentet. De första inslagen av betespåverkan och sädesodling dateras till mellaneolitisk tid. Det vill säga yngre stenålder. Jordbruksrelaterade pollen ökade under senneolitisk tid och äldre bronsålder. Halterna stabiliserades sedan

under bronsålder. De ökade igen succesivt under äldre järnålder. Vid tiden för yngre järnålder och medeltid är halterna höga (Åstrand 2004).

Utredningsområdets centrala del utgörs av en höjd och på dess högsta punkt finns gravhögen RAÄ 16. Höjden är idag åkermark i träda. Väster om höjden finns flack skogsmark, lågt liggande i terrängen. I östra delen av utredningsområdet, öster om höjden, är terrängen flack med gles skog. I nordöst finns ett våtmarksområde som kan ha varit en öppen sjö under förhistorisk tid.

Jordarten utgörs huvudsakligen av sandig morän med inslag av berg.

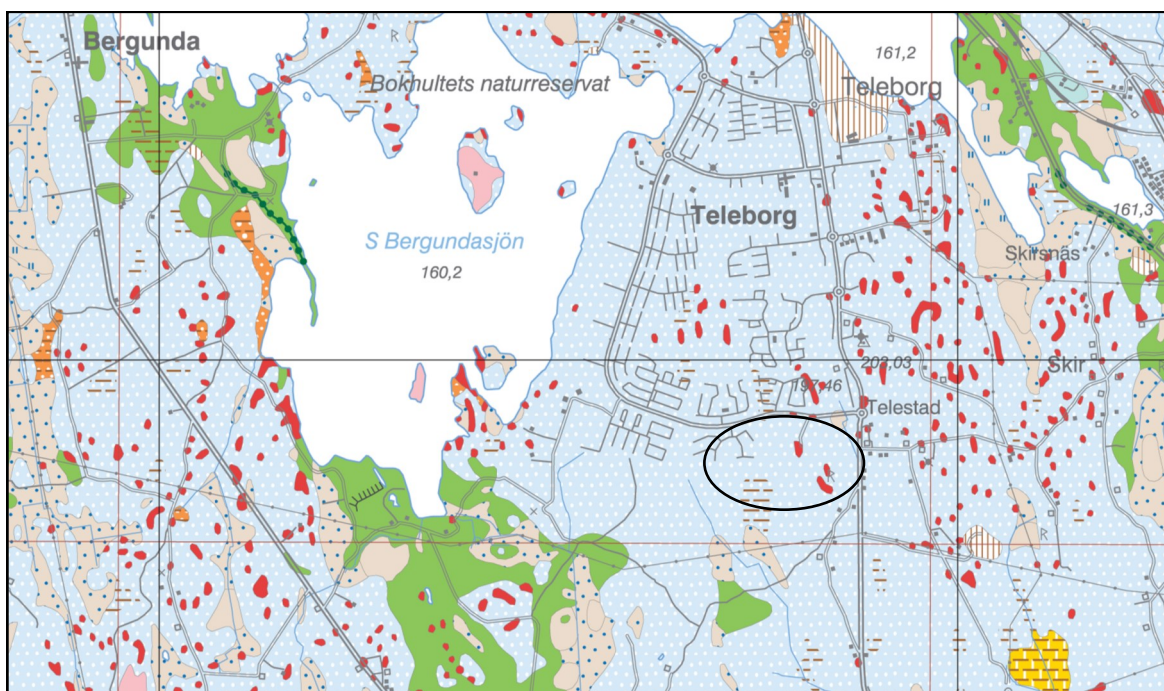

Fig. 4. Telestadshöjden är huvudsakligen beläget inom ett område med sandig morän. Detaljplaneområdets ungefärliga läge visas med svart ellips på utdrag ur Jordartskartan. Skala 1:30 000.

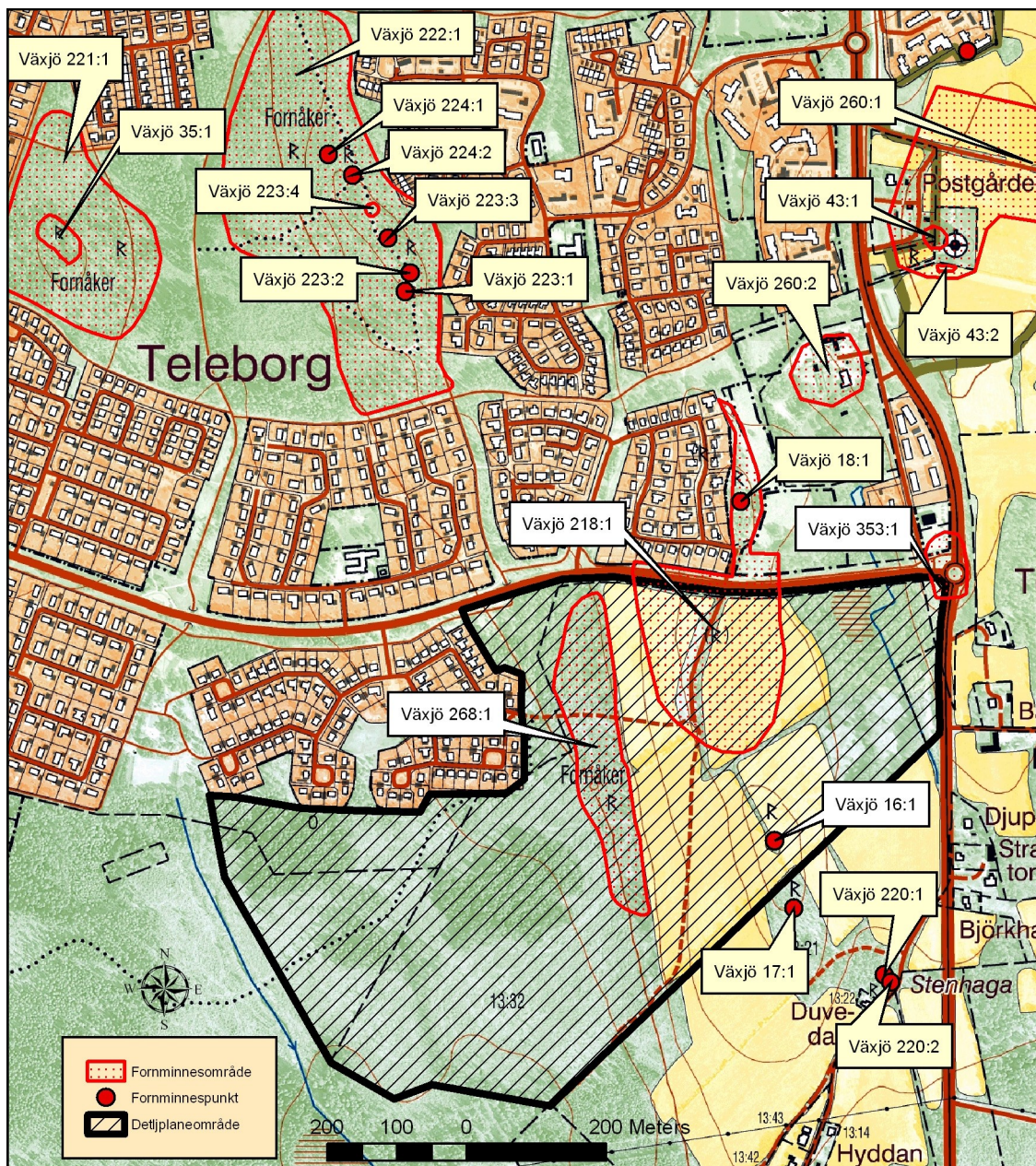

Fig. 5. Kartan visar utredningsområdet på utdrag ur Fastighetskartan. Fornlämningar och fornlämningsskikt som beskrivs i texten visas med nummer och beteckning. Namnrutor med vit bakgrund visar fornlämningar belägna inom planområdet. Skala 1:10 000.

Fornlämningssmiljö

Inom Telestaden finns en stor mängd registrerade lämningar daterade från stenålder till nyare tid. Fornlämningarna utgörs av boplatser, täktgropar, gravar i form av stensättningar och gravfält, gränsmärken samt bytomter.

Inom detaljplaneområdets norra del finns grav- och boplatsoområdet RAÄ 218. En översiktlig arkeologisk förundersökning har utförts inom fornlämningen vilken resulterade i att 128 anläggningar av

boplatsskikt påträffades (Ekstrand 2013). Inom utredningsområdet finns också gravröset RAÄ 16, den fossila åkermarken RAÄ 268 samt boplatserna RAÄ 353.

Nordväst om detaljplaneområdet finns flera gravrösen, RAÄ 18:1, 35:1, 223:1-4, 224:1-2 samt två fossila åkermarker, RAÄ 221:1 och 222:1. I nordöst finns bytomterna 260:1-2, stensättningen 43:1 samt gravhögen 43:2. Söder om utredningsområdet

finns ett gravröse 17:1 och två stensättningar, RAÄ 220:1-2.

RAÄ 16:1

Gravröset, som är daterat till bronsålder, är beläget centralt inom utredningsområdet. Det mäter cirka 20,00 meter i diameter och i mittpartiet finns en grop, cirka 3,00 meter i diameter och 0,50 meter djup. Omkring röset finns ett brätte, cirka 4,00 meter brett och 0,20-0,30 meter högt. Stenarna i röset mäter mellan 0,20-0,70 meter. Röset är idag delvis beväxt med sly och buskar.

Inom utredningsområdet finns ett stengärde, i nord-sydlig riktning, vilket delvis har placerats på graven. Vid gravens kanter finns dessutom påförd sten (FMIS).

RAÄ 17:1

Ett gravröse beläget cirka 100 meter söder om gravröset RAÄ 16. Även detta röse är daterat till bronsålder. Röset är cirka 21,00 meter i diameter och 1,30 meter högt. Graven har ett brätte som är cirka 4,00 meter brett och 0,20-0,30 meter högt. Brättet har en ställvis synlig kantkedja.

I anläggningens mitt finns en grop, cirka 2,00 meter i diameter och 0,30 meter djup. Stenarna är mellan 0,20-0,60 meter stora. Gravhögen är idag delvis beväxt med grannar och björkar.

RAÄ 18:1

Ett gravröse som är beläget inom den norra delen av RAÄ 218, cirka 180 meter norr om utredningsområdet. Röset är beläget på krönet av ett höjddparti. Anläggningen har en nästan rund form och mäter cirka 25,00 meter i diameter. Idag finns endast rester av botten bevarad, cirka 0,20 meter hög. Vid rösets kanter finns påförd röjningssten.

Fornlämningen kan ses som en del av en grupp av gravrösen, tillsammans med RAÄ 16-17, som ringar in ett höjdläge. Utredningsområdets centrala del är belägen på denna höjd.

Gravröset undersöktes för första gången av Carl Wibling år 1892. Anläggningen var då 4,50 meter hög och 25,00 meter i diameter. Vid detta tillfälle undersöktes

endast en hållkista belägen i rösets botten. Fyndmaterialet utgjordes bland annat av två skafthålsyxor och en flintspets. Röset daterades till senneolitikum, yngre stenålder, och äldre bronsålder. Vid slutet av 1920-talet användes sten från gravröset till vägbeläggning (FMIS).

Inför nybyggnation av bostäder påbörjades en ny arkeologisk undersökning år 1990. Ett cirka 80 m² stort område kring hållkistan undersöktes, det konstaterades då att röset var kraftigt skadat. De flesta fynd som påträffades vid utredningstillfället fanns i en omrörd kontext, bland annat en senneolitisk flintdolk, en flintdolk daterad till perioden från senneolitikum till äldre bronsålder, en flintskrapa samt flintavslag med slipad yta. I stenpackningen påträffades rester av en rakkniv tillverkad av brons. Under packningen fanns flera brandgravar, en av dessa daterades via en pilspets av brons till bronsålder period IV. Under gravröset påträffades även rester av stridsyxekeramik (Åstrand 2004).

År 1999 utfördes en sammanställning och tolkning av gravröset. Två armringar av koppar, påträffade år 1990, metallanalyserades. Resultatet från analysen visade att föremålen var tillverkade vid slutet av stenåldern. Tre träkolsprover analyserades också med hjälp av ¹⁴C-metoden. Träkolet påträffades i anläggningar belägna under röset. Resultatet från analyserna daterar anläggningarna till senneolitikum/äldre bronsålder, förromersk järnålder samt folkvandringstid/vendeltid. Det vill säga från yngre stenålder till äldre järnålder. Gravröset har således varit i bruk under en mycket lång tidsperiod (Nilsson & Skoglund 1999).

RAÄ 35:1

Ett gravfält som mäter cirka 80x40 meter i nordväst-sydöstlig riktning. Fornlämningen utgörs av cirka 17 fornlämningar. Av dessa är 14 runda eller närmast runda stensättningar, två är kvadratiska stensättningar och en är en oval stensättning. Flertalet gravar är låga och otydliga och är tätt samlade. I och med detta är antalet anläggningar och deras form svår att avgöra. Gravfältet är beväxt med gräs, ljung och enstaka lövbuskar.

RAÄ 43:1-2

Fornlämningarna utgörs av en rund stensättning, cirka 18,00 meter i diameter och 0,70 meter hög, samt en rest av en hög eller stensättning, cirka 15,00x8,00 meter stor och 0,20-1,00 meter hög. Stenarna i anläggningarna är mellan 0,20-0,60 meter stora. I de västra och de södra delarna av RAÄ 43:1 finns två sentida källare grävda i graven och i sydväst finns ett mindre uthus. Den norra delen av RAÄ 43:2 är borttagen i samband med anläggandet av en uppfartsväg till ett vattentorn. På fornlämningen finns också en rest sten samt en stenmur. Söder om muren finns endast anläggningens bottenparti bevarat.

RAÄ 218:1

Grav- och bopplatsen RAÄ 218:1 påträffades genom fosfatkartering 1987. Resultatet från karteringen visade förhöjda fosfatvärden vilket tolkades som indikation på boplatsslämningar (Nilsson 1993). År 1990 utfördes en provundersökning inom fornlämningen i samband med undersökningen av gravröset RAÄ 18. Boplatsslämningar påträffades inom fornlämningen, både norr och söder om Torparvägen. År 2000 utfördes en arkeologisk undersökningen inom kvarteret Seglaren, inom den nordvästra delen av fornlämningen. Ett hundratal anläggningar, främst av boplatsskarakter, påträffades inom områdets mitt och östra del. Anläggningarna daterades till mellan-neolitikum, yngre bronsålder, mellersta bronsålder samt förromersk järnålder (Åstrand 2001).

Resultatet från den arkeologiska förundersökningen resulterade i att en slutundersökning genomfördes år 2001. Vid undersökningstillfället påträffades över 1 000 anläggningar inom en yta av 20 000 m². Tretton långhus i öst-västlig riktning konstaterades, belägna på ett höjdparti i norr samt i och nedanför en sluttning. Ett stort antal härdar påträffades. Flertalet av dessa ingår i härdområden. Härdarna dateras till perioden från äldre bronsålder till romersk järnålder. Resterande anläggningar utgjordes av rännor, nedgrävningar, enstaka bottnar efter röjningsrösen och kulturlagerrester. I undersökningsområdets norra del påträffades en neolitisk grav daterad till stridsyxetid (Åstrand 2004).

År 2001 utfördes en förundersökning i fornlämningens nordöstra del. Ett fåtal glest belägna boplatsslämningar, 39 stycken samt två kulturlagerrester, påträffades. Dessa tolkades som tillhörande östra utkanten av bopplatsen RAÄ 218 belägen inom Kv. Seglaren.

Fyndmaterialet utgjordes av ett mynt daterat till 1600-tal. Inga vidare åtgärder ansågs nödvändiga (FMIS, Åstrand 2012).

År 2013 utfördes en översiktlig arkeologisk förundersökning inom fornlämningens södra del. Vid undersökningstillfället påträffades 128 anläggningar i form av 67 stolphål, 31 gropar, 20 härdar/härdbottnar samt 10 kokgropar. Anläggningarna var spridda över området med förtätningar i främst norr och söder. Inga tydliga konstruktioner kunde urskiljas. Fortsatta åtgärder rekommenderades inom två delområden om dessa inte kan undantas från exploatering. Inom dessa områden påträffades förtätningar av boplatssrelaterade anläggningar (Ekstrand 2013).

RAÄ 220:1-2

Gravarna är 10,00 meter respektive 11,00 meter i diameter och 0,20-0,60 meter höga. RAÄ 220:1 är ett runt röse som har en kantskada i norr. Stenarna är 0,20-0,50 meter stora och är övermossade. RAÄ 220:2 har 0,20-0,70 meter stora stenar och övermossad fyllning. I mitten står ett block, cirka 1,00 meter stort och 0,50 meter högt. Stenarna i stensättningens södra del är omrörda.

RAÄ 221:1

En fossil åkermark, ca 300x100-250 meter i nord-sydlig riktning. Inom åkermarken finns ett 35-tal röjningsrösen av ålderdomlig typ. Rösena är 3,00-5,00 meter i diameter och 0,20-0,30 meter höga. Röjningsrösena är glest belägna inom området. Centralt inom åkermarken finns ett gravfält, RAÄ 35:1.

RAÄ 222:1

Fornlämningen utgörs av en fossil åkermark, ca 600x100-200, i nord-sydlig riktning. Inom åkermarken finns uppskattningsvis cirka 150 röjningsrösen, 3,00-5,00 meter i diameter och 0,20-0,50 meter

höga. Stenarna i rösen är mellan 0,20-0,50 meter stora. I en västsluttning finns också ett par terrasserings, troligtvis naturliga. Den fossila åkermarken sluter i nordväst, öst och söder an till exploaterade områden. I väst finns en sänka som begränsar området. Den fossila åkermarken är daterad till stenålder-nyare tid. Inom området, längs krönpartiet, finns sex gravar, RAÄ 223:1-4 och RAÄ 224:1-2.

RAÄ 223:1-4

Fornlämningarna 223:1-4 är huvudsakligen runda, 9,00-15,00 meter i diameter och 0,50-0,60 meter höga. Stenarna i gravrösen är mellan 0,20-0,50 meter stora. Anläggningarna är övermossade och flera av dem är påverkade av sentida aktivitet. Ett gravröse, RAÄ 223:2, anses vara osäkert.

RAÄ 224:1-2

Lämningarna utgörs avstensättningar, en kvadratisk och en rund, som har bedömts vara förmodade gravar. Gravarna mäter 7,00x7,00 meter respektive 8,00 meter i diameter och är 0,30 meter höga. Anläggningarna utgörs av 0,20-0,50 meter stora stenar och är övertorvade. De är 0,30 meter höga. En väg har anlagts i RAÄ 224:2, i dess södra kant.

RAÄ 260:1

Fornlämningen utgörs av en by-/gårds-tomt, cirka 400x150-250 meter stor i öst-

västlig riktning. Fornlämningen tillhör Telestads by enligt Laga skifteskarta från 1850. Tomten är idag delvis bebyggd.

RAÄ 260:2

En bytomt som enligt FMIS mäter cirka 75x75 meter i öst-västlig riktning. Tomten är belägen cirka 150 meter söder om RAÄ 260:1 och är idag delvis bebyggd.

RAÄ 268:1

Fornlämningen, en fossil åkermark 400x50-75 meter i nord-sydlig riktning, är belägen inom den centrala delen av detaljplaneområdet. Fornlämningen inventerades på 1990-talet då ett 10-tal glest belägna röjningsrösen samt ett stengärde påträffades. Stengärdet är cirka 400 meter långt och avgränsar fornlämningen i väster. Röjningsrösen mäter 3,00-5,00 meter i diameter och är mellan 0,20-0,40 meter höga.

RAÄ 353:1

Fornlämningen utgörs av en boplats som mäter 80x50 meter, nordnordväst-sydsydöst. En utredning samt en förundersökning har utförts vid vilka fyra härdar och fem nedgrävningar påträffades. Fyndmaterialet utgjordes av förmodade kvartsavslag. Boplatsen är till stor del bortodlad.

Fig. 6. Bilden visar gravhögen RAÄ 16, fotograferad mot väst.

Resultat

Vid inventeringen påträffades lämningar som inte är registrerade i FMIS. Lämningsarna utgörs av röjningsrösen, en hålväg, en stenlagd väg, stengärden, en odlingsterrass samt två områden som har goda förutsättningar för under mark dolda fornlämningar. Utöver dessa pekats två punkter ut där ett eventuellt gravröse kan ha legat. Gravröset kan ses på Laga Skifteskarta upprättad 1850.

Område A

Området A är beläget i utredningsområdets västra del. Delområdet är cirka 27 hektar stort och är huvudsakligen bevuxet med skog och tät vegetation. Området är påverkat av markberedningsmaskiner som lämnat djupa körspår. En stor mängd träd har avverkats inom området.

Inom delområdet finns RAÄ 268, en fossil åkermark. Vid inventeringstillfället påträffades åtta röjningsrösen och en odlingsterrass. Terrassen mäter cirka 100x20

meter i nordnordvästlig-sydsydöstlig riktning. I öster avgränsas fornlämningen av en markgräns i form av ett stengärde. Stengärdet följer skiftet mellan skog och åkermark/tomtmark, område A och C, på Ekonomiska kartan från 1950.

Inom område A påträffades också en fornlämningsliknande lämning i form av ett kvadratisk stenblock, 1,50x1,50 meter stort och 0,90 meter högt. Stenblocket visade inga spår efter tillhuggning eller sprängning.

Det historiska kartmaterialet visar att området inte varit bebyggt vid tiden för kartornas upprättande. Den fossila åkermarken har inte varit inritad på det historiska kartmaterialet.

Bedömning: Arkeologisk förundersökning då ett antal röjningsrösen samt odlingsterrassen undersöks med syfte att datera den fossila åkermarken.

Fig. 7. Bilden visar det fornlämningsliknande stenblocket. Foto mot norr.

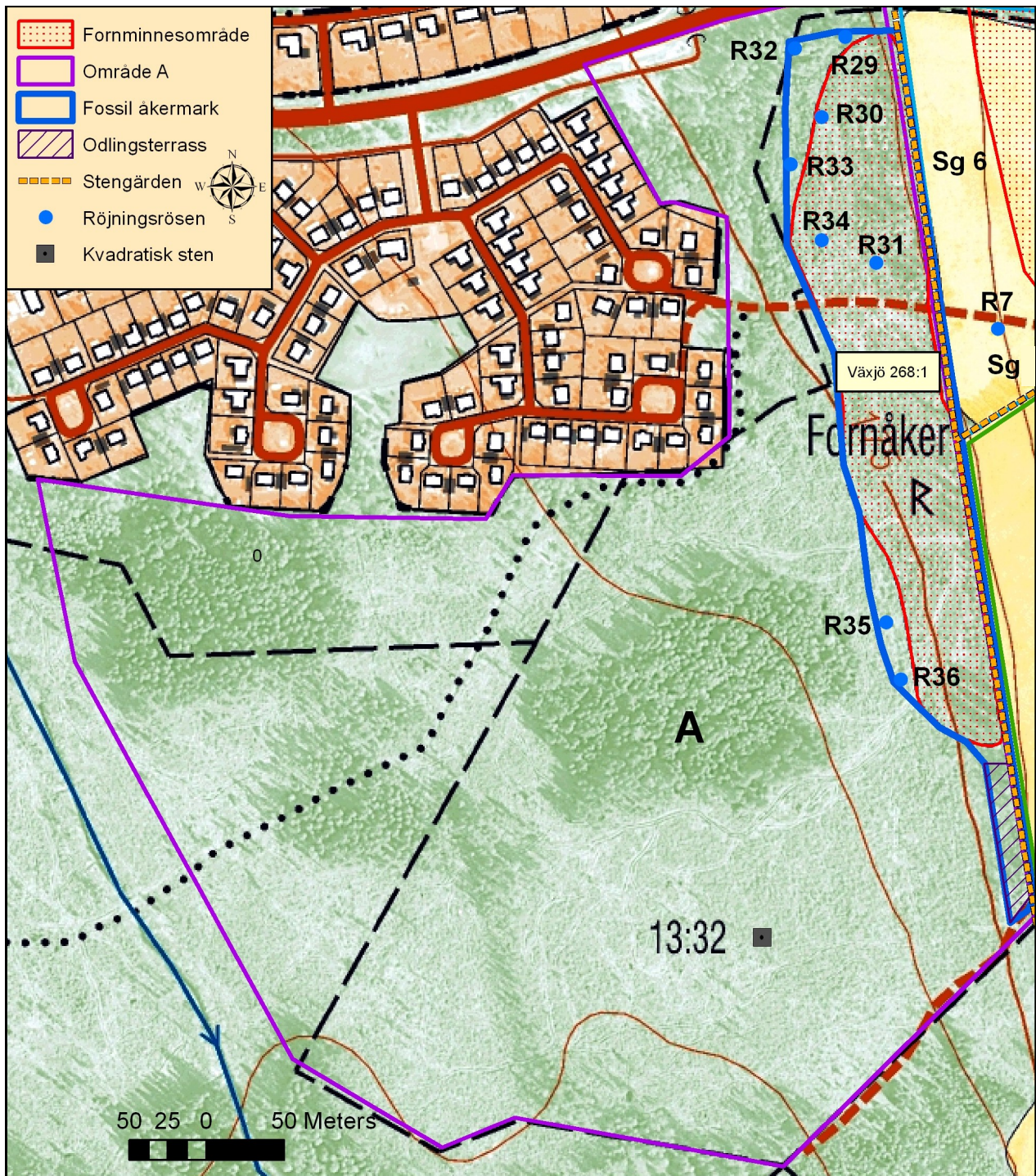

Fig 8. Kartan visar område A samt resultatet från inventeringen. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:4 000.

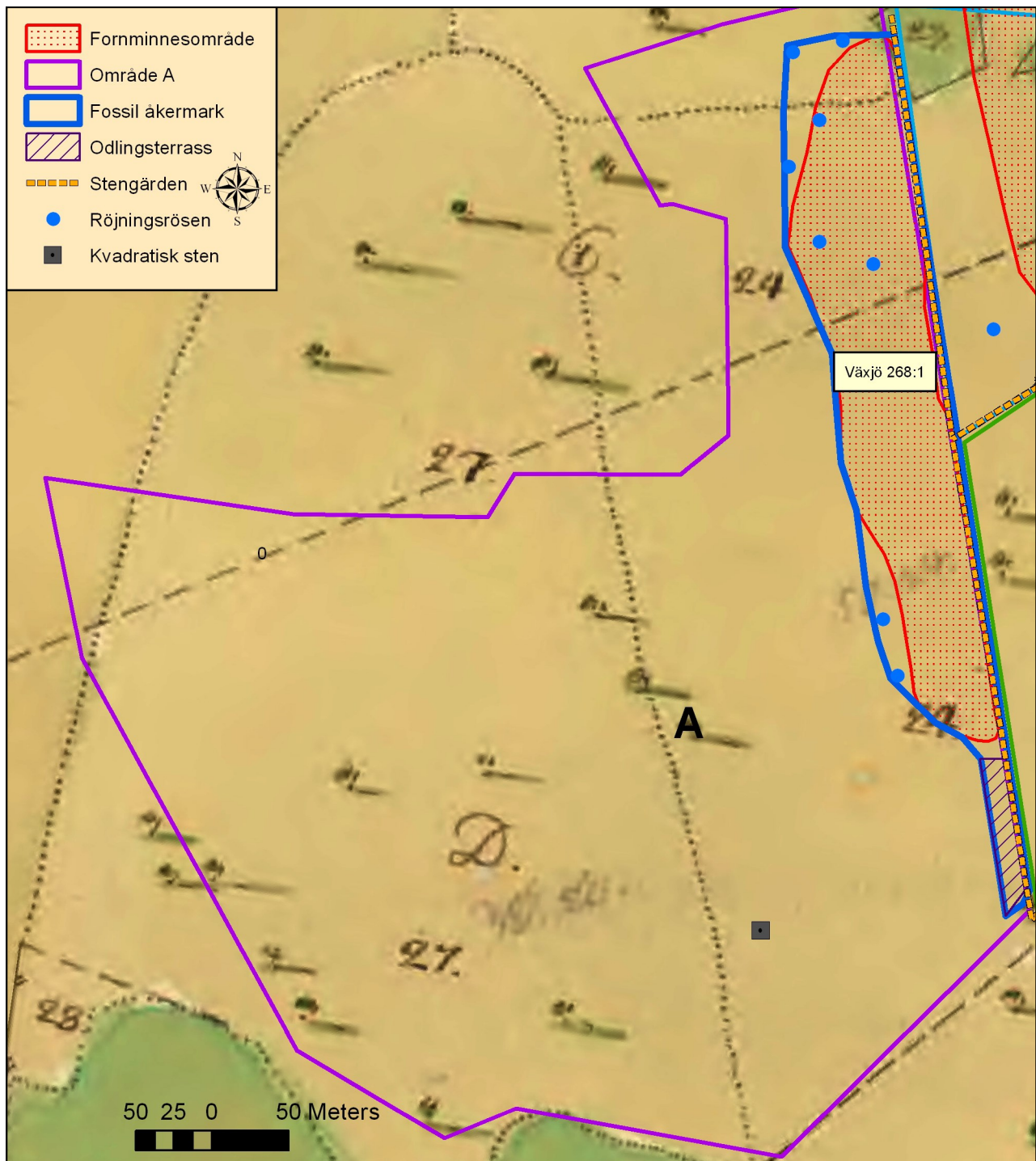

Fig 9. Kartan visar område A samt resultatet från inventeringen. Utdrag ur Storskifteskartan år 1780. Skala 1:4 000.

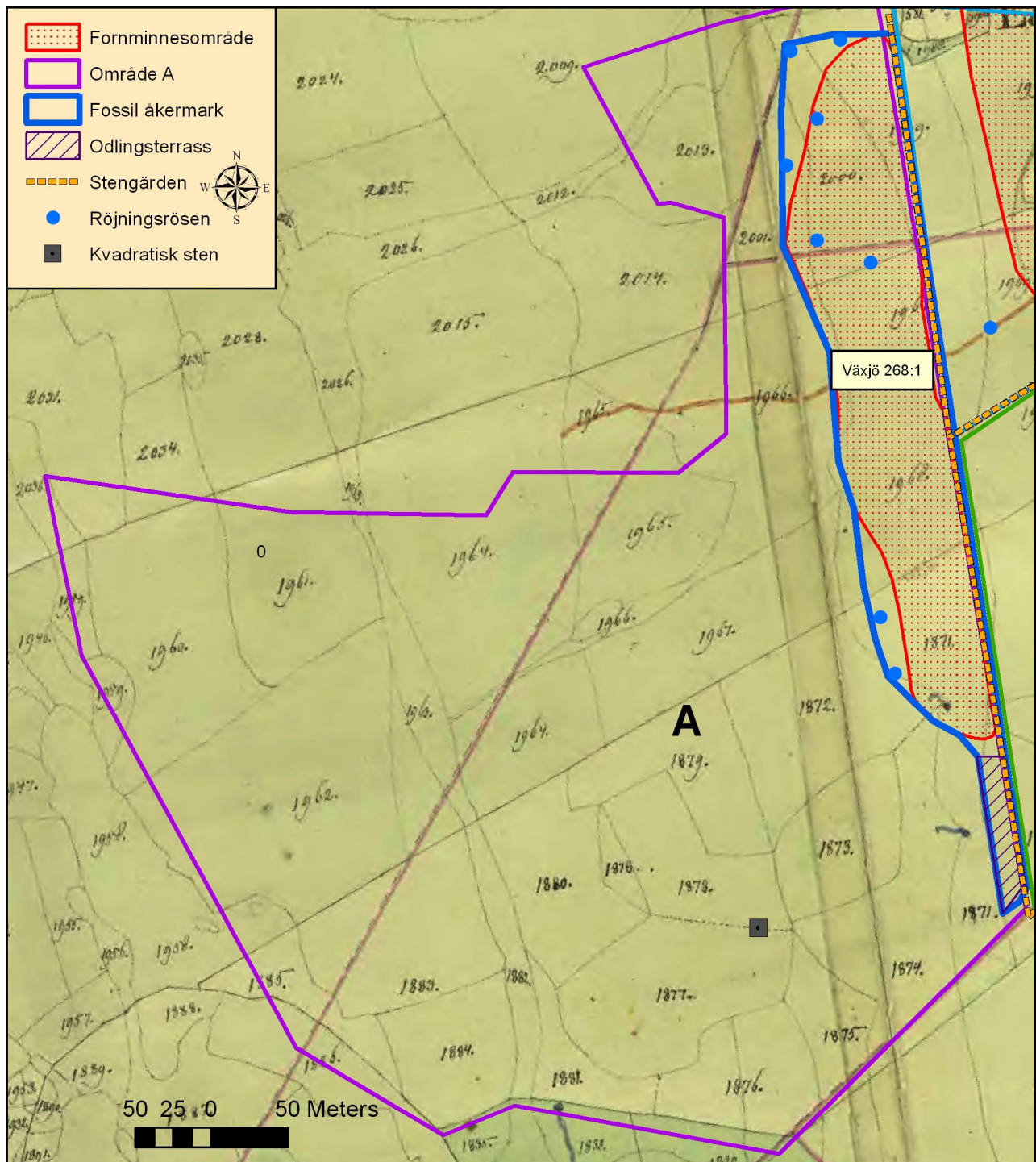

Fig. 10. Kartan visar område samt resultatet från inventeringen på utdrag ur Laga Skifteskartan år 1850. Skala 1:4 000.

Område B

Området är cirka 7 hektar stort, beläget på höjdläget inom utredningsområdets södra del. På dess högsta punkt finns gravhögen RAÄ 16. Terrängen sluttar sedan mot väster, mot RAÄ 268, samt mot öster. I öster planar sluttningen ut och terrängen blir flack.

Delområdet utgörs huvudsakligen av åkermark i träda. Höjden lämpar sig väl för under mark dolda fornlämningar som boplatser och/eller gravar.

Väster om gravhögen, i sluttningen ner mot RAÄ 268, finns ett flackt och avlångt område, i nord-sydlig riktning med lokala markförhöjningar. Inom detta område finns goda boplatslägen.

Delområdet omges av markavgränsningar i form av stengärden. I norr, mellan områdena B och C, samt i söder följer ett gärde en markgräns som kan ses på Laga Skifteskartan från 1850. Det norra gärdet följer även en markgräns som kan ses på Stor-skifteskartan från 1780.

Det historiska kartmaterialet visar att området har varit obebyggt. Gravhögen kan ses på Laga Skifteskartan upprättad år 1850.

Bedömning: Arkeologisk utredning steg 2. Sökschaktsgrävningar utförs inom utpekade områden med goda möjligheter för under mark dolda fornlämningar. Ett skyddsområde bör upprättas kring gravhögen RAÄ 16 om det intilliggande området ej undantas från exploatering.

Fig. 11. I bakgrunden ses ett område med goda möjligheter för under mark dolda fornlämningar. I förgrunden ses ett stengärde som delvis är byggt ovanpå gravhögen RAÄ 16. Foto mot nordöst.

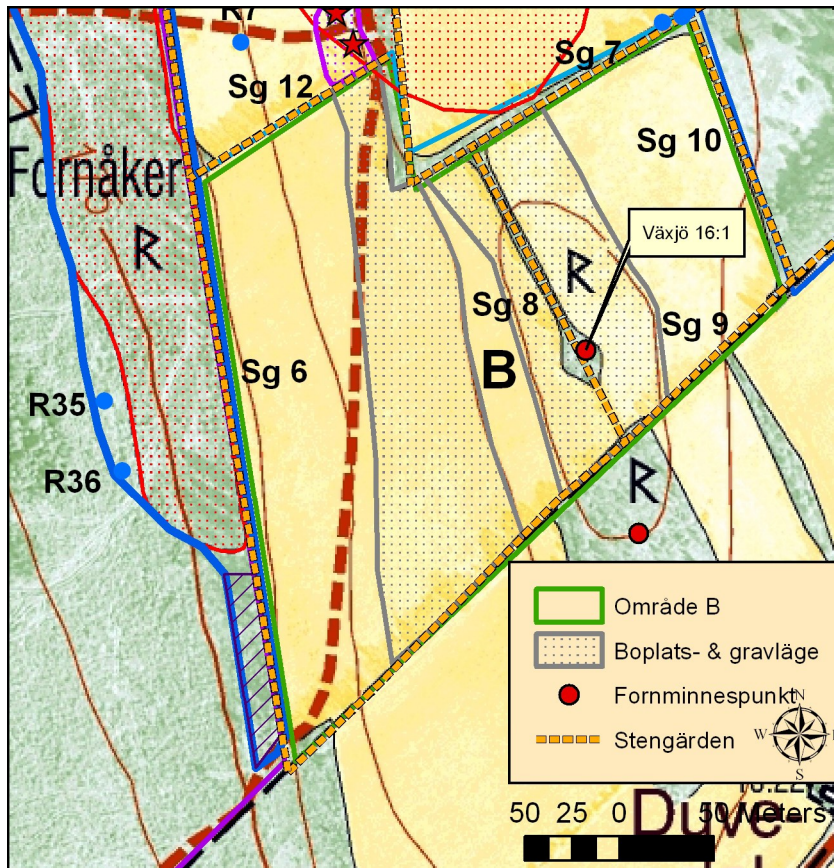

Fig. 12. Kartan visar område B samt resultatet från inventeringen på utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:4 000.

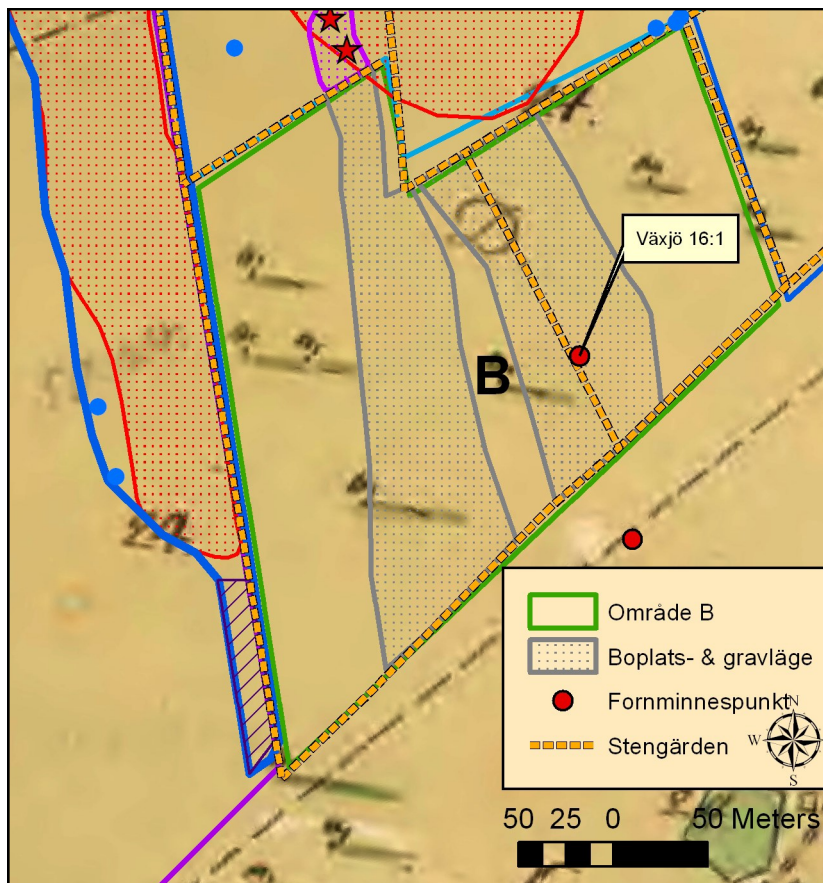

Fig. 13. Kartan visar område B samt resultatet från inventeringen på utdrag ur Storskifteskartan år 1780. Skala 1:4 000.

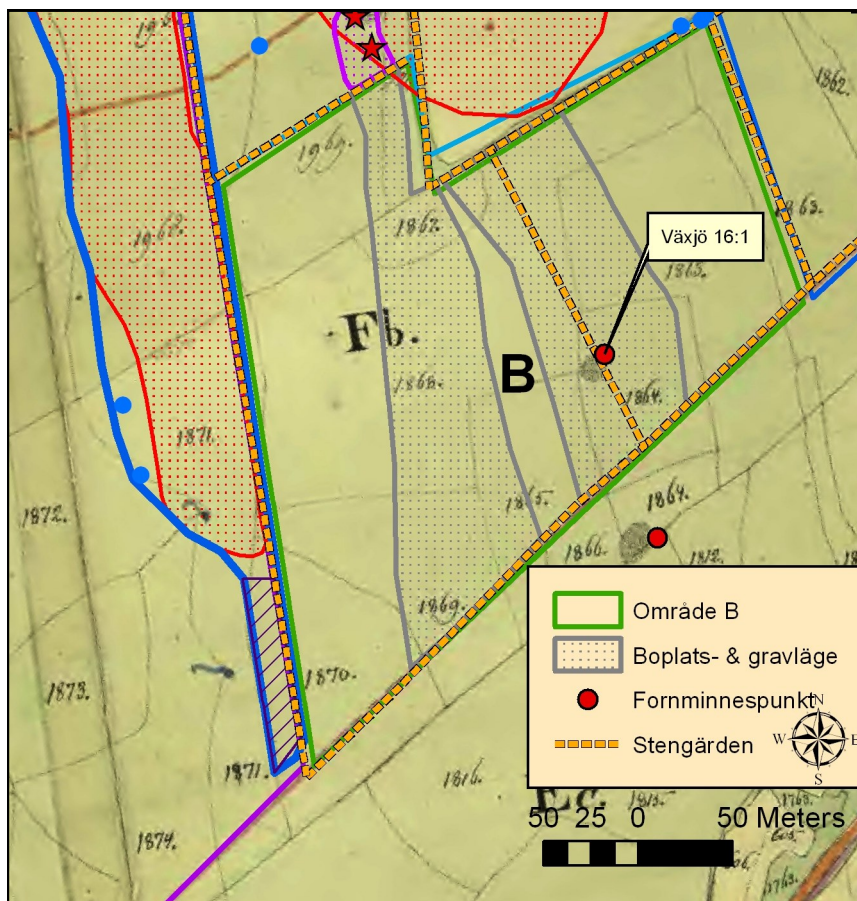

Fig. 14. Kartan visar område B samt resultatet från inventeringen på utdrag ur Laga Skifteskartan år 1850. Skala 1:4 000.

Fig. 15. Bilden visar ett område som lämpar sig för under mark fast fornlämningar väster om gravhögen RAÄ 16. Foto mot söder.

Område C

Området är cirka 6 hektar stort, beläget på höjdläget inom utredningsområdets norra del. Marken utgörs idag av åkermark i träda.

En registerad grav- och boplats finns inom området, RAÄ 218. En översiktlig arkeologisk förundersökning har utförts inom forn lämningen (Ekstrand 2013).

Vid inventeringen påträffades tre röjningsrösen, R6, R16 och R17, upplagda på stengärdet Sg7.

På Laga Skifteskartan från år 1850 finns en gravhög utmärkt i områdets sydvästra del. Gravhögen är inte synlig ovan mark men två möjliga lägen, med en mindre mängd sten i dagen, konstaterades vid inventeringstillfället.

Området omgärdas av stengärden i väster, söder och i öst, se områden A, B och D.

Bedömning: En arkeologisk utredning steg 2 bör utföras för att undersöka huruvida rester av gravhögen och/eller under mark dolda gravar finns bevarade.

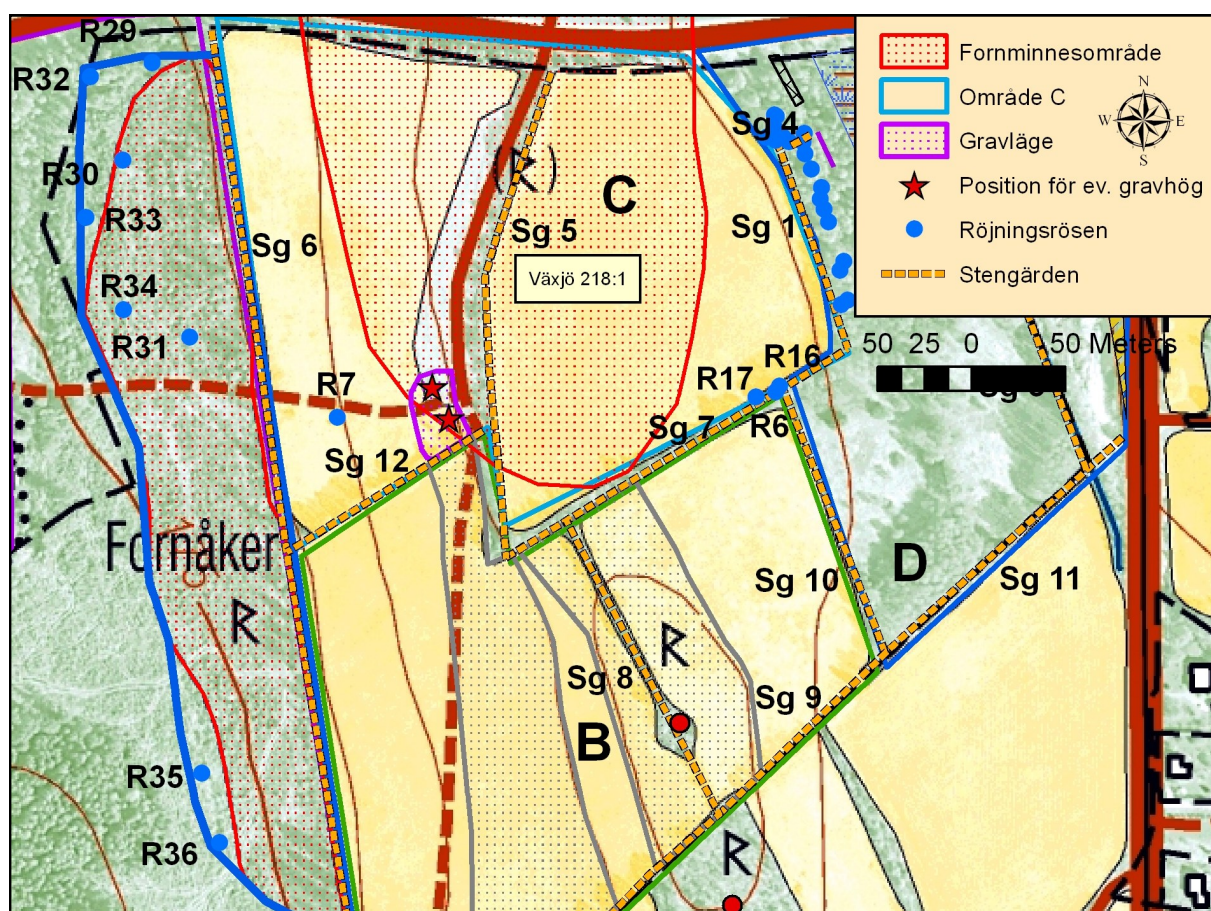

Fig. 16. Kartan visar område C samt resultatet från inventeringen på utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:4 000.

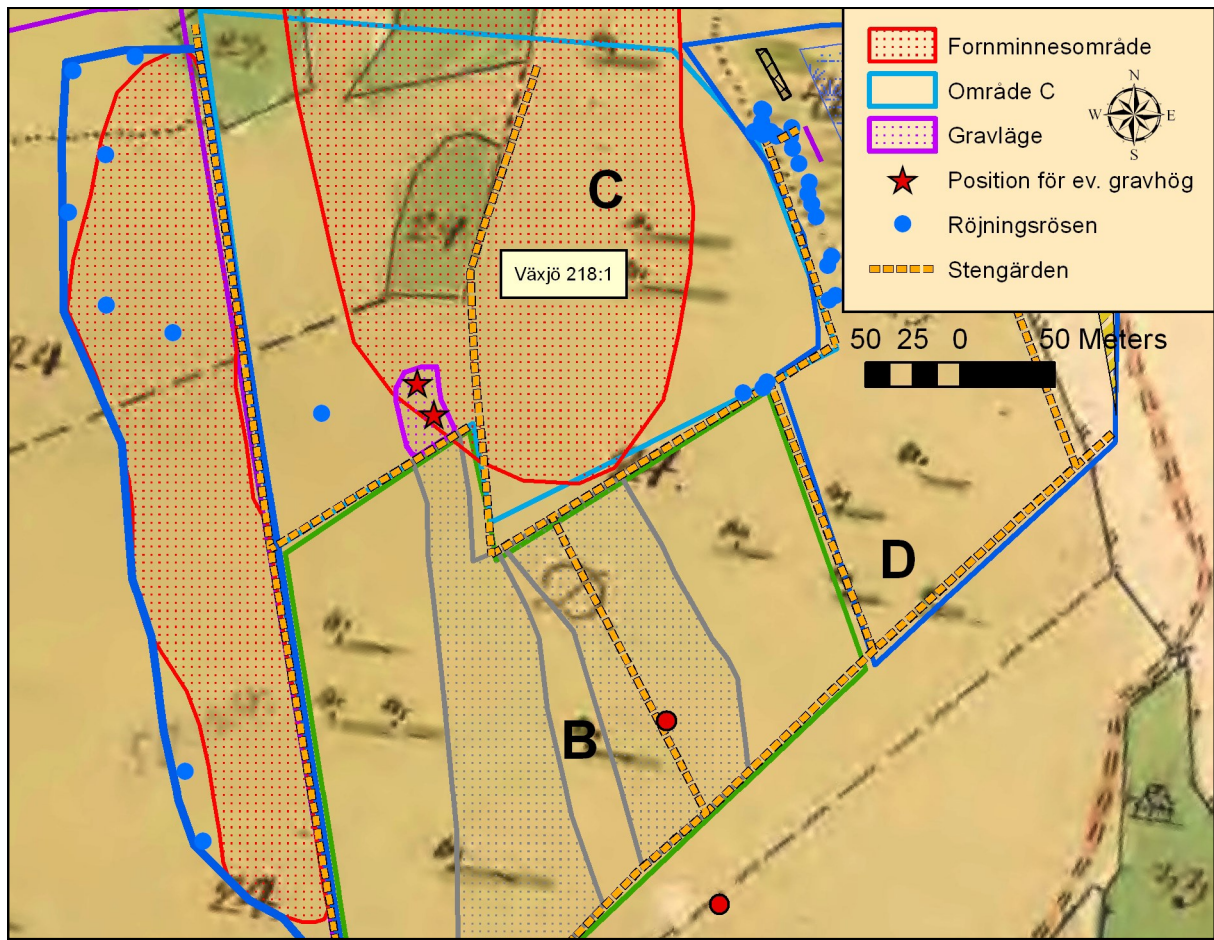

Fig. 17. Kartan visar område C samt resultatet från inventeringen på utdrag ur Storskifteskartan år 1780. Skala 1:4 000.

Fig. 18. Bilden visar ett röjningsröse, R7, beläget på markfast sten inom delområde C. Foto mot sydöst.

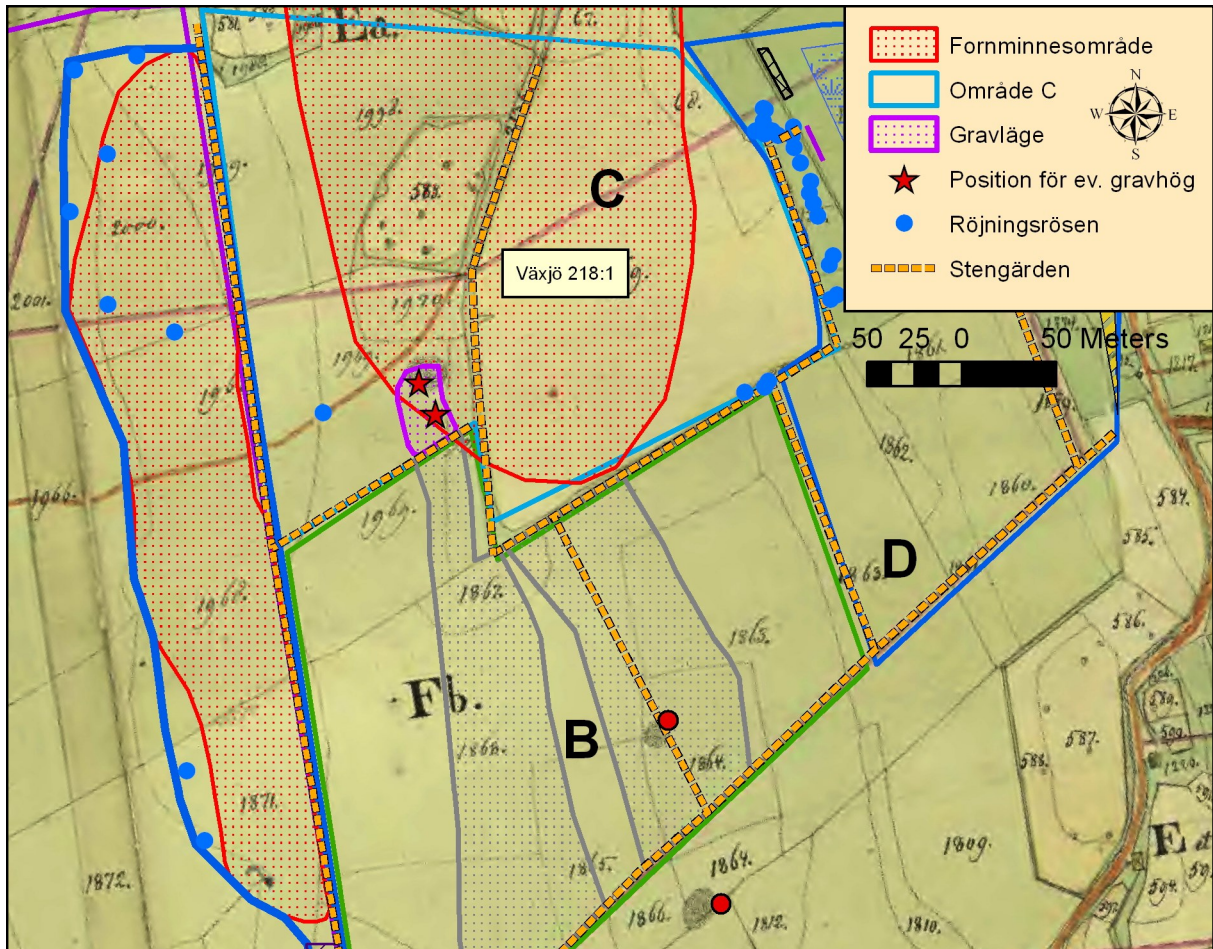

Fig. 19. Kartan visar område C samt resultatet från inventeringen på utdrag ur Laga Skifteskartan år 1850. Skala 1:4 000.

Fig. 20. Bilden visar ett möjligt läge för gravhögen som kan ses på Laga Skifteskartan 1850. Foto mot söder.

Område D

Området är cirka 5 hektar stort, beläget inom utredningsområdets östra och nord-östra del. Landskapet är relativt flackt och utgörs av gles skog med inslag av våtmark. En bäck rinner i nord-sydlig riktning. I öst finns ett område som används som upplag för överskottsmassor.

Inom området finns 24 stenrösen, ett stengärde, en hålväg, en stenlagd väg samt en stensträng.

Storskifteskartan från 1780 och Laga Skifte från 1850 visar en färdväg i nord-sydlig riktning inom områdets östra del. Vid inventeringen påträffades en hålväg belägen inom samma område.

På Storskifteskartan från 1780 finns ett våtmarksområde i norr. Detta sammanfaller delvis med befintligt våtmarksområde. Våtmarken är endast översiktligt inritad på Laga Skifteskartan från 1850.

Röjningsrösen är ungefärligt belägna vid våtmarksområdets västra och södra gräns enligt 1780 års karta. Runt år 1850 har nya fastighetsgränser tillkommit och rösen sammanfaller ungefärligt även med dessa.

Stengärderna är delvis belägna vid fastighetsgränser som kan ses på Laga Skifteskartan från 1850. I söder och i sydväst sammanfaller de med dock med Fastighetskartan.

Den stenlagda vägen och stensträngen är enligt Laga Skifteskartan från 1850 också belägna vid våtmarkens västra gräns.

Bedömning: Arkeologisk förundersökning då ett antal röjningsrösen och hålvägen undersöks. Vid tidigare undersökningar utförda inom boplatsen RAÅ 353 har det konstaterats att de arkeologiska lämningarna till stor del är bortodlade. Ytterligare åtgärder rekommenderas därför ej inom fornlämningen.

Fig. 21. Bilden visar hålvägen belägen i områdets östra del. Centralt i bilden ses hålvägens västra stödkant. Foto mot norr.

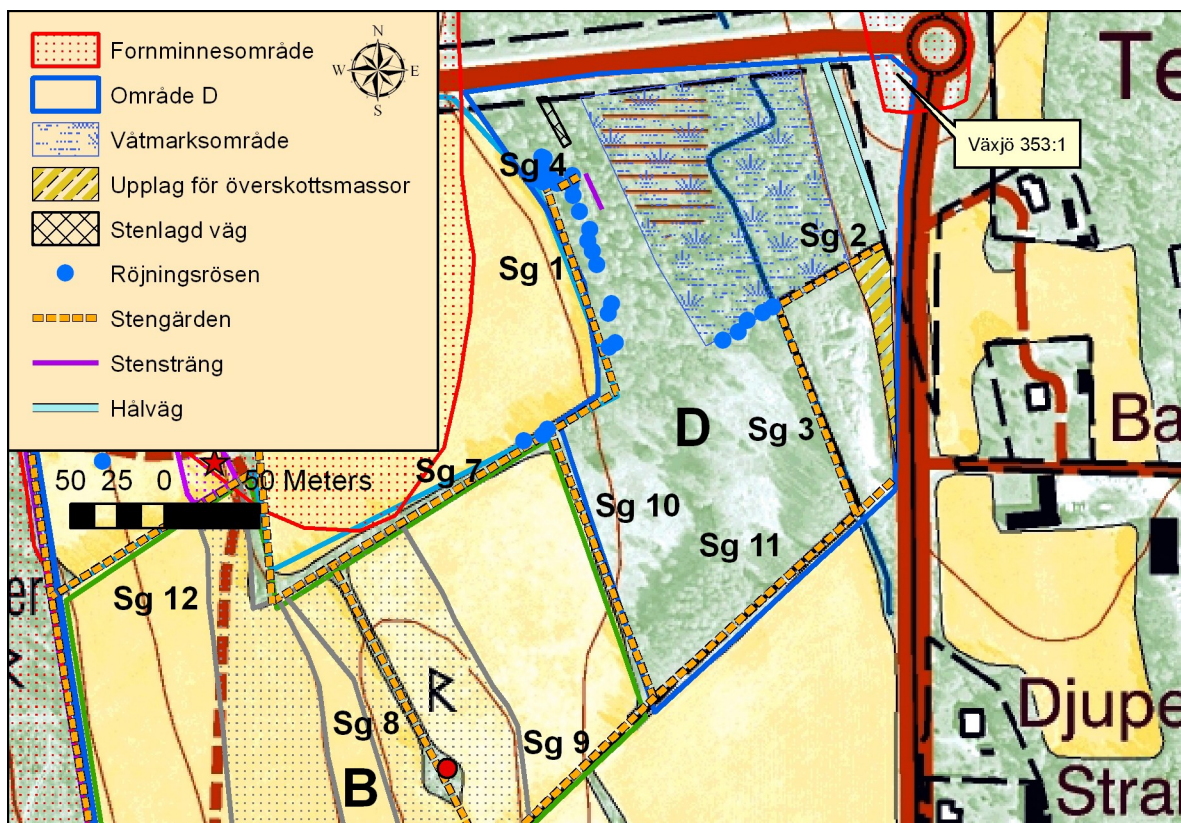

Fig. 22. Kartan visar område D samt resultatet från inventeringen på utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:4 000.

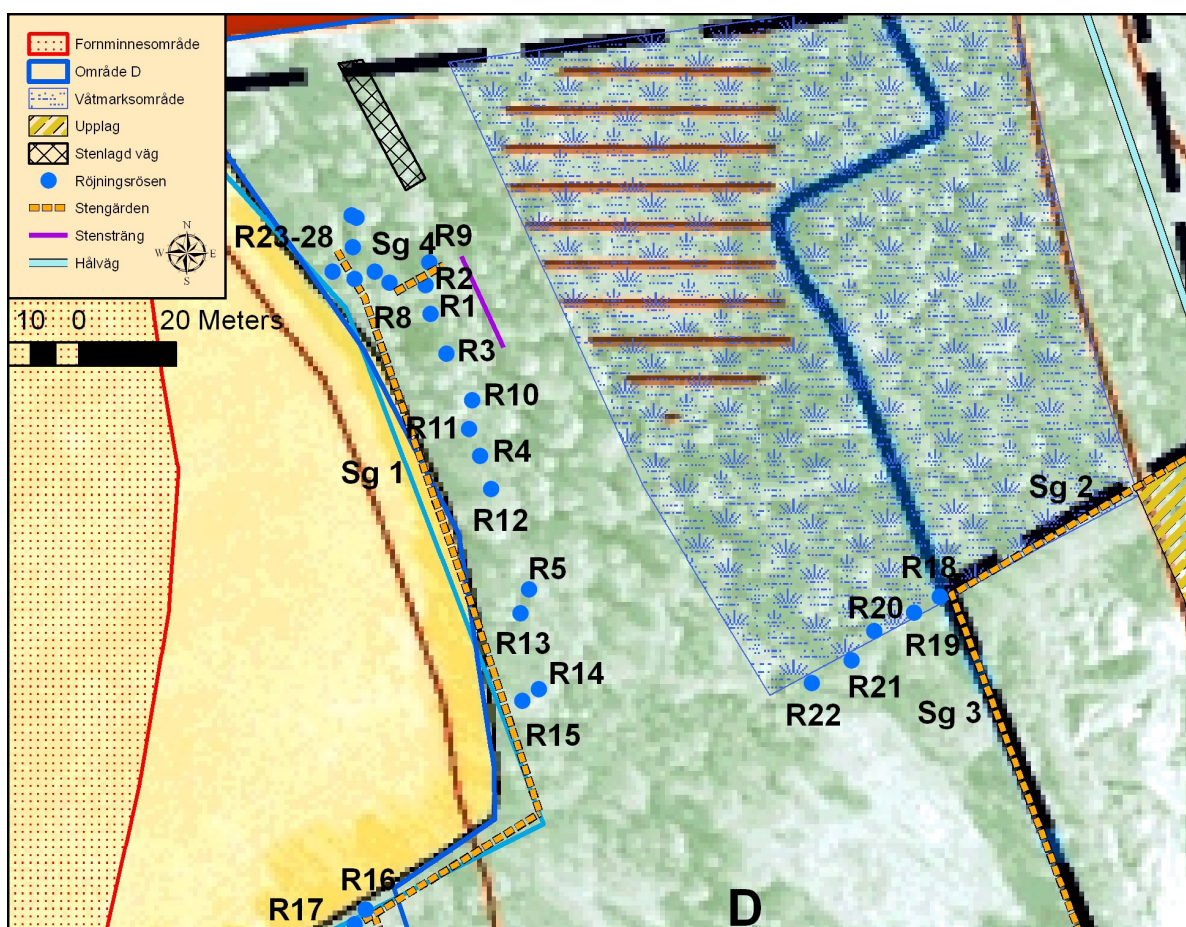

Fig. 23. Kartan visar norra delen av område D samt inmätta röjningsrösen. Rösena och stengärderna visas med nummer. På utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:1 500.

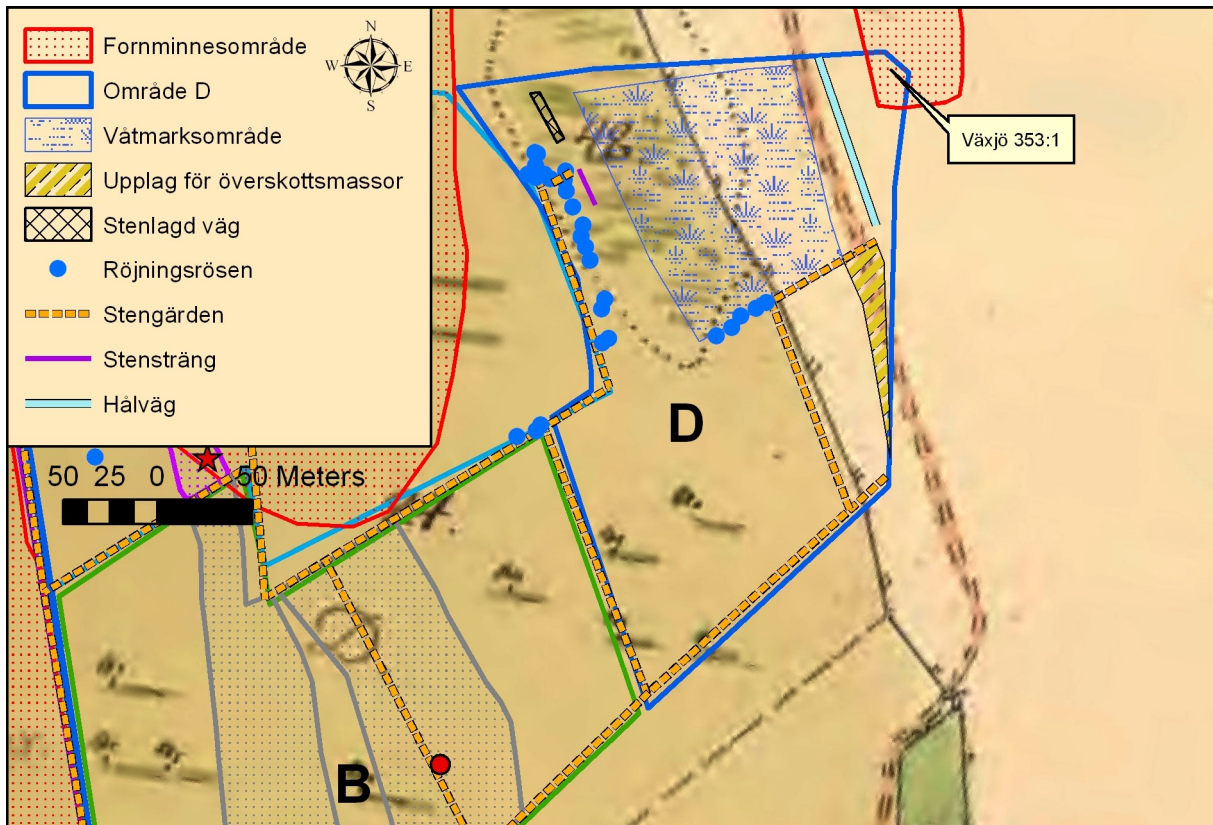

Fig. 24. Kartan visar område D samt resultatet från inventeringen på utdrag ur Storskifteskartan år 1780. Skala 1:4 000.

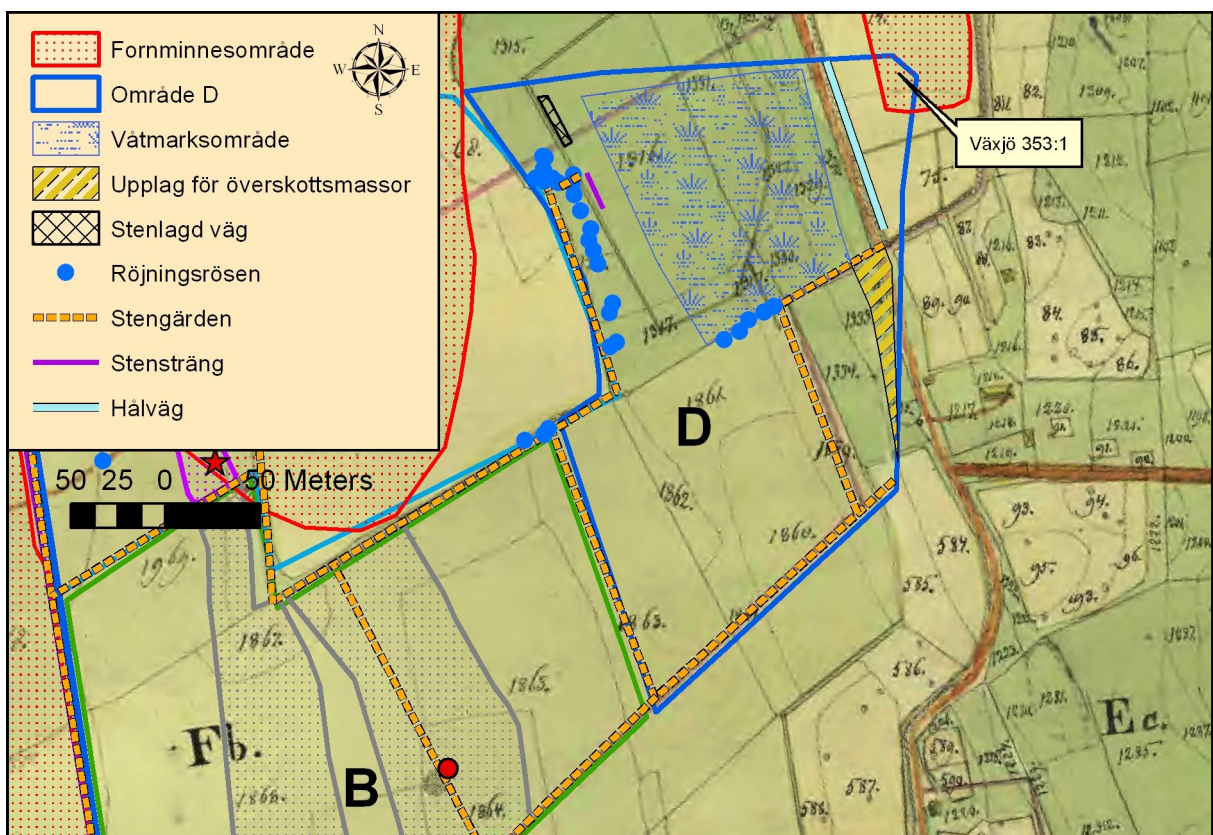

Fig. 25. Kartan visar område D samt resultatet från inventeringen på utdrag ur Laga Skifteskartan år 1850. Skala 1:4 000.

Utvärdering

Detaljplaneområdet är cirka 45 hektar stort, beläget inom området Telestadshöjden i södra delen av Växjö. Inom planområdet finns fyra registrerade fornlämningar, gravhögen RAÄ 16, grav-/boplatsen RAÄ 218, den fossila åkermarken RAÄ 268 samt boplatsen RAÄ 353. Den arkeologiska utredningen steg 1 berör tre av dessa: RAÄ 16, RAÄ 268 och RAÄ 353.

Vid inventeringen påträffades 36 röjningsrösen, stengärden, en hålväg, en stenlagd väg, en stensträng samt en odlingsterras. Merparten av dessa var vid inventeringstillfället inte registrerade i FMIS.

Vid byråinventeringen noterades en gravhög på Laga Skifteskartan från 1850. Gravhögen är ej bevarad ovan mark. Vid inventeringen kunde två platser med sten i dagen pekats ut. Dessa utgör möjliga positioner för gravhögen.

De icke-registrerade anläggningar som påträffades vid inventeringstillfället är i de flesta fall belägna vid fastighetsgränser synliga på kartorna Storskifteskartan från år 1780 samt Laga Skifteskartan från 1850. Stengärdet i söder, samt det som avgränsar den fossila åkermarken RAÄ 268, finns endast med på kartor upprättade efter 1850.

Åtgärdsförslag

Ytterligare åtgärder rekommenderas inom alla delområden om fornlämningarna, påträffade anläggningar och områden som utgör goda lägen för under mark dolda fornlämningar, ej kan undantas från exploatering.

Inom område A rekommenderas en förundersökning inom den fossila åkermarken då ett fåtal röjningsrösen samt odlingsterrasen undersöks. Syftet med förundersökningen är att datera anläggningarna inom den fossila åkermarken.

Inom område B förordas en arkeologisk utredning steg 2. Sökschaktsgrävningar utförs inom de områden som har goda möjligheter för under mark dolda fornlämningar. Dessa ska undersöka förekomst av och begränsa eventuella fornlämningar inom utredningsområdet.

Inom delområde B finns en tidigare registrerad gravhög, RAÄ 16. Ett skyddsområde bör upprättas kring fornlämningen om det omkringliggande området ej undantas från exploatering.

En arkeologisk utredning steg 2 i form av en söschaktsgrävning rekommenderas inom område C för att undersöka om rester av gravhögen eller eventuella gravar finns bevarade under mark. Gravhögen kan ses på Laga Skifteskartan från år 1850.

En arkeologisk förundersökning förordas inom område D då ett antal röjningsrösen och hålvägen undersöks. Inga ytterligare åtgärder rekommenderas inom boplatsen RAÄ 353 eftersom tidigare undersökning visat att de arkeologiska lämningarna till stor del är bortodlade.

Hög den 14:e januari 2014

Sofie Ekstrand

Typ	RAÄ nr.	Fornlämnings bedömning	Rekommenderad åtgärd	Område
Gravhög	16	Fast fornlämning	Skyddsområde	B
Fossil åkermark Röjningsröse nr. 29-36 samt en odlingsterrass	268	Fast fornlämning	Arkeologisk förundersökning	A
Boplats	353	Fast fornlämning	Inga åtgärder	D
Grav- och boplats	218	Fast fornlämning	Arkeologisk förundersökning	C
Områden med möjlighet för under mark dolda fornlämningar			Arkeologisk utredning	B
Områden med möjlig under mark dold gravhög och/eller gravar			Arkeologisk utredning	C
Röjningsrösen nr. 1-5, 8-15, 18-28		Fast fornlämning	Arkeologisk förundersökning	D
Hålväg		Fast fornlämning	Arkeologisk förundersökning	D
Stensträng		Övrig kulturhistorisk lämning	Inga åtgärder	D
Stenlagd väg		Övrig kulturhistorisk lämning	Inga åtgärder	D
Stengården nr. 1-12		Övrig kulturhistorisk lämning	Inga åtgärder	A-D
Röjningsrösen nr. 6, 7, 16, 17		Övrig kulturhistorisk lämning	Inga åtgärder	C
Kvadratisk stenblock		Ej kulturhistorisk lämning	Inga åtgärder	A

Summering av den arkeologiska utredningen steg 1.

Referenser

Arkiv

Riksantikvarieämbetet
Fornminnesregistret FMIS

Kartor

Lantmäteriet

Ekonomiska kartan, Bergunda J133-5E0h52, 1950

Ekonomiska kartan, Skir J133-5E0i52 1950

Fastighetskartan 62E 9iN Kättilstorp
Generalstabskartan 1869

Laga skifteskarta 1850

Storskifte på utmark 1780

Väggkartan

Sveriges Geologiska Undersökningar

Jordartskartan

Litteratur

Ekstrand, S. 2013

Översiktlig arkeologisk förundersökning 2013. Växjö 13:32. Boplatzlämningar inom RAÄ 218. Växjö socken och kommun i Småland. *CMB Uppdragsarkeologi AB. Rapport 2013:36*. Hög 2013.

Nilsson, L. 1993.

Arkeologisk undersökning. Skadad hällkista med röse, fornlämning 18. Teleborg, Växjö kommun, Småland. *Smålands museum, kulturhistorisk undersökning 36*. Växjö 1993.

Nilsson, B. och Skoglund, P. 1999.

To Dwell in the Centre of the World. On the Life-history of a Gallery Grave in Småland, SE Sweden. *Lund Archaeological Review*. Lund 2000.

Rydström, S. 1971.

The Varend area during the last Glaciation. *Geologiska föreningen i Stockholm, Förhandlingar*. Volume 93, part 3. Stockholm 1971.

Åstrand, J. 2001.

Arkeologisk förundersökning. Kv Seglaren. Teleborg. Växjö stad och kommun. Kronobergs län. *Smålands museum. Rapport 2001:7*. Växjö 2001.

Åstrand, J. 2004.

Tretton långhus och en begravning - arkeologi i kv Seglaren. Särskild arkeologisk undersökning. RAÄ 218. Växjö socken. Växjö kommun. *Smålands Museum. Rapport 2004:11*. Växjö 2004.

Åstrand, J. och Alering, Å. 2012.

Boplatz RAÄ 218 – nordöstra delen. RAÄ nr 218:1. Växjö socken. Växjö kommun. Kronobergs län. Arkeologisk förundersökning. *Smålands museum/Kulturparken Småland AB. Smålands museum rapport 2012:7*. Växjö 2012.

Anläggningslistor

Anl. nr.	Fornlämning/omr.	Storlek meter	Höjd m.	Övertorvningsgrad	Form och karaktär	Anmärkning
R1	D	1,50x1,80	0,40	Helt	Runt, välvt	
R2	D	1,80x1,80	0,25	Helt	Oregelbundet, välvt	Påfört på stengärde 4
R3	D	1,20x1,75	0,35	Delvis	Ovalt, välvt	Stenstorlek: 0,20-0,30, både kantig o rund sten
R4	D	2,00x2,00	0,30	Helt	Runt, välvt	Blandad stenstorlek
R5	D	2,50x1,10	0,20	Helt	Oregelbundet, flackt	
R6	C	1,6x1,3	0,15	Helt	Runt, flackt	Fåtal stora stenar vid stengärde 7
R7	C	3,3x3,5	0,70	Delvis	Runt, toppigt	På stenblock som är 0,50 meter högt, döljs av vegetationen
R8	D	2,60x2,00	0,45	Helt	Välvt, ovalt	Stor mängd små stenar på toppen
R9	D	1,70x1,50	0,30	Delvis	Ovalt, flackt	Sprängsten på toppen
R10	D	1,30x1,30	0,20	Helt	Runt, flackt	
R11	D	2,20x2,00	0,30	Delvis	Ovalt, flackt	
R12	D	1,70x1,50	0,35	Helt	Ovalt, flackt	
R13	D	1,80x1,75	0,35	Helt	Runt, flackt	Med mycket småsten
R14	D	2,00x2,30	0,30	Delvis	Ovalt, flackt	
R15	D	3,20x2,00	0,45	Helt	Ovalt, flackt	
R16	C	2,80x2,30	0,50	Ej övertorvat	Ovalt, välvt	Vid stengärde 7
R17	C	1,80x1,80	0,60	Ej övertorvat	Runt, välvt	Vid stengärde 7
R18	D	4,00x3,00	1,30	Delvis	Ovalt, toppigt	Sten från dikning uppslängd på röset
R19	D	4,50x3,00	0,65	Helt	Ovalt, välvt	
R20	D	2,00x1,50	0,45	Delvis	Ovalt, välvt	
R21	D	2,50x2,00	0,55	Delvis	Ovalt, välvt	
R22	D	2,00x1,00	0,50	Delvis	Kantigt, välvt, oregelbundet	
R23	D	3,00x3,00	0,40	Delvis	Oregelbundet, flackt	

R24	D	2,30x2,00	0,70	Delvis	Oregelbundet, välvt	Löst och luckert, ej säkert
R25	D	2,50x1,70	0,45	Delvis	Ovalt, välvt	
R26	D	2,50x1,30	0,30	Delvis	Ovalt, flackt	
R27	D	1,90x1,90	0,55	Helt	Runt, välvt	
R28	D	1,20x1,20	0,25	Helt	Runt, välvt	Litet, upplagt med lite större sten
R29	268/A	5,00x2,00	0,40	Helt	Ovalt, flackt	Fåtal stora stenar
R30	268/A	3,50x1,50	0,40	Helt	Oregelbundet, flackt	
R31	268/A	3,50x3,50	0,40	Helt	Ovalt, flackt	
R32	268/A	3,00x2,50	0,2-0,3	Helt	Runt, flackt	
R33	268/A	1,50x1,50	0,50	Helt	Runt, välvt	Varit med om rotvälta, ej säkert
R34	268/A	2,00x2,00	0,70	Helt	Runt, välvt	Stort träd mitt i, avhugget, ej säkert
R35	268/A	5,00x2,00	0,30	Helt	Ovalt, flackt	Ej säkert
R36	268/A	2,00x2,00	?	Helt	Runt, flackt	Förstört av rotvälta, ej säkert

Tabell 1. Anläggningslista över röjningsrösen inom delområde A, C och D.

Anl. nr.	Fornlämning/omr.	Längd meter	Bredd meter	Höjd m.	Beskrivning
Sg 1	C-D	-	0,50-1,40	0,40-0,50	Skadat i norr, endast spridda stenar ses här. Sten har tillförts vid senare skede.
Sg 2	D	75,00	1,50	0,75	I NÖ-SV riktning. Utgörs av tre stenlager. Är delvis uppfört på Sg 3.
Sg 3	D	120,00	1,50	0,60	Stengärde i NV-SÖ riktning. I vinkel med Sg2. Utgörs av tre stenlager. Delvis raserat.
Sg 4	D	177,00	1,80	0,60	Stengärde, i NÖ-SV riktning, som troligtvis är en påbyggd stensträng. Utgörs av block och är uppförd i vinkel med ett stengärde. I söder har påförts ett röse.
Sg 5	C	78,00	2,00	1,00	Stenar uppförda i 3-4 stenskiten.
Sg 6	268/A-C	600,00	1,20	0,90	Stenar uppförda i 3-4 stenskiten.
Sg 7	B-C	210,00	1,70	0,85-0,90	Stentippar på båda sidor
Sg 8	B	170,00	2,00	0,65	Stengärde invid gravhögen RAÄ 16.
Sg 9	B	107,00	1,40-1,80	0,60-0,85	Är 3,00-4,00 meter brett i hörnan på grund av stentipp. Sprängsten finns i gärdet. Stenar uppförda i 3-4 stenskiten.

Sg 10	B-D	150,00	1,50	0,70	I N-S riktning.
Sg 11	D	170,00	-	-	Oorganiserat stengärde i Ö-V riktning bestående av stora stenblock. Stengärdet är "uttippat".
Sg12	B-C	-	1,10- 1,90	0,88- 1,00	NÖ-SV riktning. Raserad på flera ställen.
Hålväg	D	100,00	4,00	0,70	I NV-SÖ riktning. Har en tydlig stödkant av sten i väster. Den östra stödkanten är sporadiskt förekommande. Hålvägen har en u-formad botten.
Kvadratisk sten	A	1,50	1,50	0,95	Kvadratisk stenblock. Uppvisar ej spår av ythuggning eller sprängning.
Stenlagd väg	D	25,00	4,60	0,30- 0,50	Del av väg med stenfundament. Välbevarad och över-torvad. I NV-SÖ riktning,
Stensträng	D	20,00	0,40	0,45	Del av stensträng som utgörs av en enkel rad med stora stenar. Stensträngen är skadad.
Terrass	268/A	100,00	20,00	0,40- 0,80	Odlingsterrass, NNV-SSÖ riktning, belägen i väst-sluttning av höjdrygg. Har en tydlig terrasskant i väst. I norr övergår den i en naturlig nordvästsluttning.

Tabell 2. Anläggningslista över stengården, hålväg, kvadratisk sten, stenblock, stenväg, stensträng samt odlingsterrass.

Administrativa och tekniska uppgifter

Administration

Länsstyrelsens diarienummer:	431-5671-2012
Eget diarienummer:	87-2012
Trakt/kvarter/fastighet:	Växjö 13:32 samt del av 12:10 och 13:35
Socken eller stad/Sn-nummer:	Växjö/0773
Kommun:	Växjö
Län:	Kronoberg
Landskap/landskapsförkortning:	Småland/Sm
Fornlämning nr/art:	RAÄ 16:1/ gravröse, RAÄ 218:1 /grav- och boplats, RAÄ 268:1/fossil åkermark, RAÄ 353:1/boplats
Typ av exploatering:	Detaljplanering inför bostadsbebyggelse
Uppdragsgivare:	Växjö kommun
Typ av undersökning:	Arkeologisk utredning, steg 1
Ansvarig institution:	CMB Uppdragsarkeologi AB
Fältarbetsledare:	Sofie Ekstrand
Övrig personal:	Bo Bondesson Hvid Caroline Hulting Lindgren

Läge

Fastighetskartans blad:	62E 9iN Kättilstorp
Koordinater:	E 488505, N 6298970
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM

Fälttid

Fältarbetsperiod:	2013-11-13—2013-11-14
Arkeolog:	48 timmar
Maskin:	-

Undersökningens omfattning

Exploateringsyta:	45 hektar
Undersökt yta:	45 hektar
Schaktmeter:	-

Kostnad

Summa faktisk:	94 402 SEK
Summa beräknad:	97 080 SEK

Arkiv- och fyndmaterial

Fyndmaterial, förvaring m.m.:	-
Analys:	-
Arkivmaterial, förvaring:	CMB Uppdragsarkeologi AB, Löddeköpinge
Ritningar, dokumentation:	Överföres efterhand till ATA
Ärendehandlingar:	CMB Uppdragsarkeologi AB, Löddeköpinge
Rapportbilagor:	-